

Nr 131.

Av herr **Zander** m. fl., om anslag till upplysningsverksamhet i kommunala ämnen.

Genom beslutet vid 1918 års urtima riksdag demokratiserades det svenska samhällsskicket dithän, att faktiskt taget alla svenska män och kvinnor över 23 års ålder fingo del i det politiska och kommunala inflytandet. Från åtskilliga håll uttalades farhågor för att insikten i det allmännas angelägenheter inte vore så allmänt utbredd, som önskligt varit för ett ansvarsmedvetet deltagande av de nya väljaremassorna vid avgörande, särskilt av de kommunala angelägenheterna. Den kommunala självstyrelsen har hos oss vida större befogenhet i åtskilliga i det medborgerliga livet djupt ingripande förhållanden än vad fallet är i andra länder. Det måste därför vara ett samhällsintresse av allra första rang att få sörjt för en så vidsträckt och grundlig undervisning som möjligt bland de nya väljarna och — inte minst — att få den till stånd med det allra första.

Lyckligtvis finnes runt om i landet ett mycket starkt intresse för upplysningskurser i dessa frågor. Detta kan konstateras såväl av föreläsningsföreningarna som, framför allt, av de stora folkföreningarnas bildningsorganisationer, till vilkas ledningar snart sagt dagligen ingå förfrågningar om litteratur, föreläsare, kurser och handledningar för självstudium i kommunala ämnen. Tyvärr äro möjligheterna i alla dessa hänseenden ytterst begränsade, varför det är nödvändigt, att statsmakterna snabbt och beslutamt träda emellan och skapa nya möjligheter för ett effektivt upplysningsarbete. Detta kan ganska lätt komma till stånd, tack vare att organ i stor utsträckning stå till statens förfogande för detta arbete i de statsunderstödda biblioteken, studiecirkelarna och föreläsningsföreningarna. Vad som saknas är tillgång på litteratur och lärare, och i dessa båda avseenden kan staten bringa hjälp.

Vad först litteraturen beträffar, är det ett gammalt klagomål bland de för detta upplysningsarbete intresserade, att det är så svårt att få billiga

tillfredsställande editioner av hithörande lagar och författningar. Visserligen utkommer då och då på något bokförlag en edition med de bestämmelser, som gälla utgivningsåret, men med de ständiga förändringarna — sådana beslutas ju nästan varje år — bli de så gott som genast föråldrade.

Bästa sättet att råda bot på denna brist vore, att Svensk författningssamling, om inte årligen, så dock med ej allt för långa mellanrum och åtminstone varje år, då mera genomgripande förändringar vidtagits, utgäve stora upplagor av hithörande lagar och författningar, naturligtvis med alla de förändringar iakttagna, som beslutats t. o. m. utgivningsåret. Sådana lagar och författningar äro de, som röra: kommunalstyrelse i stad och på landet, kyrkostämman och skolväsen, landsting, taxering och självdeklaration, den allmänna pensioneringen, fattigvårdsväsendet, alkoholistvård och rusdrycksförsäljning samt övriga områden under kommunala nämnders ledning och övervakning.

Men det är inte nog att dessa lagar och författningar komma ut till billigt pris, utan de måste också bokstavligen sättas i händerna på folkets breda lager. Då det nu uppväxande släktet genom fortsättningsskolornas undervisning i medborgarkunskap redan före utträdet i livet fått en god grundval lagd för insikterna i dessa ämnen, bli sådana utomordentliga åtgärder överflödiga. Men under de närmaste övergångsåren, innan fortsättningsskolorna ännu mera allmänt hunnit komma i gång och framför allt just nu, äro dessa åtgärder tvärtom nödvändiga.

Det enklaste sättet och samtidigt ett av de effektivaste är att genom bibliotekskonsulenterna i skolöverstyrelsen utdela de nämnda författningarna — jämte grundlagarna och vallagen — till alla de statsunderstödda folk-, skol- och studiecirkelbiblioteken. Samtidigt borde den av generaldirektören i skolöverstyrelsen utarbetade översiktliga handledningen om de nya praktiska ungdomsskolorna medsändas, helst denna — efter vad vi inhämtat — föreligger i tillräckligt stort antal exemplar, som kunna ställas till förfogande utan någon som helst kostnad för det allmänna. Varje förordning borde vara kartonnerad för sig, dels för att en låntagare inte skulle kunna ha alla författningarna samlade hemma hos sig någon längre tid, utan möjlighet för alla de andra intresserade att komma åt någon av dem, dels för att så många låntagare som möjligt samtidigt skulle kunna sysselsätta sig med studium av olika delar av kommunalkunskapen. Det senare är av vikt därför, att bibliotekets låntagare på så sätt få material för samstudiet i en kurs eller cirkel omkring detta ämne.

Ty för ett verkligt utnyttjande av dessa editioner vore det nog nödvändigt att upprätta sådana kurser eller studiecirklar, i vilka medlemmarna var för sig skaffade sig en handbok i medborgarkunskap som gemensam

lärobok och handledning för att vid sammanträdena ha den däri på förhand förvärvade insikten som utgångspunkt för ett mera ingående studium av en speciell fråga i form av diskussion efter studieledarens eller någon annan medlems inledande föredrag. Studieledare kunde vara kommunalstämmans eller fullmäktiges ordförande, ordförande i kommunalnämnd eller annan styrelse i kommunen, folkskolläraren eller annan i kommunala värv kunnig och intresserad person. Mycket lämpligt vore, om staten efter mönstret av den ovan nämnda redogörelsen för de praktiska ungdomsskolorna låte utarbeta även en kommunal översiktsredogörelse, som kunde kostnadsfritt tillhandahållas bibliotek och kurser.

Sådana kurser och studiecirklar av mycket gedigen art kunde lätt anordnas av de statsunderstödda föreläsningsföreningarna, bara de ifrågasatta editionerna av lagar och författningar bleve tillgängliga i biblioteken och för billigt pris även i bokhandeln. Enligt bestämmelserna för statsunderstödet tilldelning kan detta utan vidare tagas i anspråk för kurser av här ifrågavarande slag

Men längre än föreläsningsföreningarna nå de folkliga statsunderstödda studiecirklarna, som nu uppgå till över 1,600 i hela landet. Dessa skulle säkert för en nog så ringa ersättning kunna få någon kompetent, kommunalt intresserad person att leda en sådan kurs några månader med ett sammanträde i veckan, t. ex. 15—20 veckor. Om staten bidroge med en liten summa till varje kurs, skulle man på många hundra platser komma att göra stora ansträngningar för att bringa ihop de medel, som för övrigt behövdes.

Dessutom borde anslag också lämnas till de kommunala styrelser eller institutioner, som ville anordna sådana kurser. Även om anslagen måste begränsas till en summa, som kunde förefalla nästan löjligt liten för att komma i betraktande vid utdelning till en av kommunen anordnad kurs, har dock erfarenheten från kommunens folk- och skolbiblioteksväsen visat, i huru hög grad den kommunala företagsamheten på dessa områden sporrats genom erhållandet av dessa små bidrag. Dessa kurser liksom föreläsningsföreningarnas komme nog i allmänhet att se ut på annat sätt än studiecirklarnas. Antagligen komma de att anordnas som föreläsningskurser, antingen ett par dagar med fem à sex föreläsningar om dagen eller också som enveckaskurser med en eller ett par föreläsningar varje kväll.

Komme sådana kommunala kurser till stånd i någon större utsträckning bara ett enda år, skulle de snabbt sprida sig med den vunna erfarenheten om deras metoder och arbetsresultat. Även om staten en del år framåt skulle finna sig böra understödja dem i deras egenskap av ett verkligt samhällsintresse, skulle utgifterna knappt behöva hålla sig uppe på

samma höjd som det första året, då alla bibliotek skulle erhålla exemplar av allå viktigare lagar och författningar rörande kommunerna.

Det är svårt att exakt beräkna utgifterna för lagarnas tryckning och kartonnering i en upplaga på 3,000 exemplar — så många äro de statsunderstödda biblioteken — men summan torde inte behöva överstiga 25,000—30,000 kronor.

Troligen skulle man på ett år kunna få anordnat åtminstone 1,000 föreläsnings- och studiekurser i landet, även om anslaget till varje begränsades till högst 50 kronor. För att ha någon säkerhet för att intresse för kursen verkligen funnes, kunde en bestämmelse utfärdas, att statsanslaget finge uppgå till dubbla summan av de inkomster, kursdeltagarna själva på annat sätt kunde få ihop, dock högst 50 kronor. Dessutom borde också uppställas som villkor för anslagets utdelande, att minst 20 personer anmält sig till studiekurs eller 50 personer till föreläsningskurs samt att kursen skulle pågå minst 12 sammanträden eller föreläsningstimmar. Minst 20,000 medborgare skulle således ha genomgått 1,000 anordnade kurser.

Ansökningarna om anslag borde lämpligen insändas till skolöverstyrelsen i lämplig tid före anordnandet av kurs på hösttermin och vårtermin, således till två ansökningsdagar under året. De borde granskas och föredragas av föreläsningskonsulenten, som vid förslags uppgörande till utdelning av anslaget lämpligen kunde biträdas av representant från de statsunderstödda riksförbunden, antingen vald av dessa eller tillkallad av Konungen. Redogörelse för kursen borde insändas till skolöverstyrelsen omedelbart efter dess avslutande. Anses kontroll över kurserna nödvändig, skulle den kunna utövas genom folkskoleinspektör eller av Konungens befallningshavande utsedd inspektör.

På grund av vad vi ovan anfört, hemställa vi,

att riksdagen måtte besluta ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag på högst 100,000 kronor att användas till bedrivande av upplysningsverksamhet i kommunala ämnen läsåret 1919—1920 efter fastställande av bestämmelser för denna verksamhet på grundval av i denna motion angivna riktlinjer.

Stockholm den 21 januari 1919.

Albert Zander.

Ernst Lindley.

J. W. Billqvist.

Knut A. Tengdahl.

Karl Magnusson

Per Edvin Sköld.

i Kalmar.